

Aanval op de uitval

Perspectief en actie

Inhoud

Inleiding

1. Uitval voorkomen
  - 1.1 Aanpakken bij de bron
  - 1.2 Soepele overgangen
  - 1.3 Bij de les houden
  - 1.4 De praktijk als leermeester
2. Als uitval toch optreedt
  - 2.1 Meebewegen met opstappers
  - 2.2 Maatwerk voor uitvallers

Inleiding

De nota Lisa

VSV... Soms zou je een beleidskwestie een naam willen geven, zodat het geen beleidskwestie meer is. Een afkorting is zo kil. Een beleidsterm als *voortijdig schoolverlater* raakt ons ook niet echt in het hart; hij vertelt ons niet echt waar het om gaat. Waar gaat het dan wel om? 'Jeffrey wil een leuke baan', 'Zaira wordt verpleegster maar kan ook hartchirurg worden', 'Dennis steelt een autoradio' en 'Lisa blijft glimlachen'. Als wij het onderwerp van deze brief in een woord zouden moeten samenvatten, zouden we daarom willen zeggen: Jeffrey, Zaira, Dennis of Lisa. Het gaat erom dat we het beste uit ze halen. Om het beste uit Lisa te halen is een andere leerloopbaan nodig dan om het beste uit Dennis te halen. Maar over de gehele linie zijn we een ambitieus land. Het niveau van de 'startkwalificatie', het basisniveau voor een goede start op de arbeidsmarkt, ligt in Nederland hoog. En niet voor niets. Europa wil een vooraanstaande kenniseconomie worden en dat vraagt om een hoog gemiddeld opleidingsniveau. Bovendien daalt de potentiële beroepsbevolking ten opzichte van de totale bevolking. Productiviteit zal daarom steeds meer uit de kwaliteit van de beroepsbevolking moeten komen.

Als kinderen op weg zijn om het beste uit zichzelf te halen kunnen ze allerlei obstakels tegenkomen. De meeste obstakels zijn gelukkig maar klein. Je kunt griep krijgen of rekenen niet zo leuk vinden. Sommige kinderen krijgen echter te maken met ernstigere problemen, zoals taalproblemen, leerstoornissen of gedragsstoornissen. Als kinderen niet genoeg geholpen worden om deze obstakels te overwinnen kan dat op den duur leiden tot uitval.¹ Denk bijvoorbeeld aan sociale uitval (vereenzaming, radicalisering), fysieke uitval (arbeidsongeschiktheid) of morele uitval (criminaliteit). Uitval van jongeren is een breder probleem dan schooluitval.² Kinderen die uitvallen, hebben een minder grote kans zich te ontwikkelen tot volwassen, zelfstandige mensen die een nuttige bijdrage leveren aan de samenleving. En dat is een maatschappelijk probleem dat meer dan ooit onze aandacht vraagt. Criminaliteit, hoge zorgkosten, lage arbeidsparticipatie, integratieproblemen³, gebrekkig burgerschap, radicalisering: allemaal problemen die op de een of andere manier wortelen in het feit dat sommige kinderen zich niet ontwikkelen tot de mensen die ze zouden willen en kunnen zijn.

Integrale zorg voor een goede ontwikkeling van kinderen staat daarom hoog op de agenda van dit kabinet. We mogen jongeren waar het niet goed mee gaat niet benaderen als delinquent, uitkeringstrekker, schooluitvaller of psychiatrisch patiënt. Het zijn mensen; al hun problemen hangen nauw met elkaar samen en alleen een samenhangende en sluitende aanpak doet recht aan de ernst van die problemen. Operatie JONG wil met zo'n samenhangende aanpak problemen in de ontwikkeling en ontplooiing van kinderen eerder, structureler en effectiever aanpakken.⁴ In aanvulling op de bijdrage die het onderwijs levert aan JONG en JONG aan het onderwijs willen we in deze brief vertellen wat wij vanuit onze verantwoordelijkheid als minister en staatssecretaris van onderwijs gaan doen in de aanval op de uitval.

De aanpak

Onze aanpak begint bij preventie. Bij een natte vloer draai je eerst de kraan dicht voordat je gaat dweilen. Daar gaat hoofdstuk 1 over. In 2010 willen we het aantal nieuwe schooluitvallers per jaar hebben teruggebracht tot 35.000.⁵ Daarvoor nemen we, bovenop het huidige preventiebeleid, dat tijd nodig heeft om zijn vruchten af te werpen, onder andere deze maatregelen:

- Verlengen van de leerplicht voor jongeren zonder startkwalificatie;
- Nazorg VMBO (bij overgang naar MBO);
- Meer stageplaatsen en afstemming vraag en aanbod van stages;

---

¹ Voor een analyse van de oorzaken van uitval verwijzen we naar onze brief over schooluitval van 1 november [Kamerstuk 2005-2006, 26695, nr. 26] en naar het onderzoek naar een nieuwe beleidstheorie voor voortijdig schoolverlaten dat we door het KBA hebben laten uitvoeren. De kern is dat de oorzaak niet is terug te brengen tot één of twee sterk verklarende factoren en dat zelden één gebeurtenis de oorzaak is van uitval maar meestal een keten van gebeurtenissen, die soms al heel vroeg in de leerloopbaan begint.

² Wel is duidelijk dat schooluitval, sociale uitval en morele uitval met elkaar samen hangen. Ter illustratie: "De kans dat een jongere tussen de 17 en 18 jaar zonder schooldiploma verdacht wordt van het plegen van een misdrijf bijna 2,5 keer zo groot als de kans dat een jongere die wel een diploma behaalde verdacht wordt". [Blom, M., Oudhof, J., Bijl, R.V., Bakker, B.F.M.: Verdacht van criminaliteit, WODC, CBS, 2005]

³ Van alle schooluitvallers is 28% van allochtone komaf. Vooral niet-westerse allochtonen kennen een groot risico op uitval. Van de groep schooluitvallers die niet werken is ruim 44% allochtoon (zie factsheets in bijlage).

⁴ Zie voor een overzicht van deze aanpak bijvoorbeeld: Kamerstuk 2004-2005, 29284, nr. 5, Tweede Kamer. Dit voorjaar zal vanuit operatie JONG een sturingsadvies worden gepubliceerd, waarin de visie van het kabinet op de bestuurlijk inrichting van een 'integraal jeugdbeleid' wordt geschetst.

⁵ Dit cijfer is gebaseerd op de nationale vertaling van de EU-doelstelling om schooluitval tegen te gaan. Op basis van de RMC-registratie is de nulmeting in 2002 voor deze doelstelling gebaseerd op het aantal (nieuwe) uitvallers van 71.000 in de leeftijdscategorie 12 tot 23 jaar. We streven er naar dit aantal in 2010 met de helft teruggebracht te hebben naar 35.000. In 2005 was dit aantal 57.000.

Als leerlingen toch voortijdig stoppen met school, dan moeten we maatwerk leveren. Meer dan de helft van deze jongeren heeft een vaste arbeidsrelatie. Deze jongeren noemen we 'opstappers'. Het opleidingsniveau van deze jongeren moet omhoog maar de prioriteit ligt bij de groep zonder werk, die we 'uitvallers' noemen. In deze groep gaat het om verschillende leerlingen in heel verschillende situaties, die overigens meestal niet problematisch zijn. Daar gaat hoofdstuk 2 over. We willen dat de situatie van deze jongeren individueel beoordeeld wordt. Vervolgens willen we een 'perspectief op maat' beschikbaar stellen. Dat perspectief is in de meeste gevallen gericht op het halen van een startkwalificatie. Samen met de preventieve maatregelen moet dit er toe leiden dat in 2010 meer jongeren van 18 tot 24 jaar beschikken over een startkwalificatie. Daarvoor nemen we, nog steeds met het huidige registratiebeleid als basis, onder andere de volgende maatregelen:

- Vorming van jongerenloketten stimuleren;
- EVC-trajecten (om in de praktijk verworven competenties erkend te krijgen) beschikbaar stellen voor jongeren;
- Inrichting 'werktraject' en andere slimme combinaties van werken en leren.

Daarnaast nemen we twee maatregelen die op korte termijn zowel bijdragen aan het voorkomen als aan het bestrijden van schooluitval. In de eerste plaats gaan we aantoonbaar succesvolle ingrepen (good practices) die we in de praktijk zijn tegengekomen, landelijk verspreiden en aanprijzen.⁶ In de tweede plaats gaan we dit voorjaar nog met gemeenten en scholen in twaalf RMC-regio's overeenkomsten sluiten. De belangrijkste afspraak is daarbij dat scholen en gemeenten het aantal uitvallers met 10% terugbrengen in 2006. Ze kiezen daarbij zelf de instrumenten, bijvoorbeeld uit de door ons beschreven 'good practices', waarmee ze dat willen bereiken. Met deze afspraken sluiten we aan bij de nieuwe visie op 'governance' van onderwijsinstellingen zoals we die onlangs in de 'governancebrief' hebben besproken. Vanuit het ministerie willen we duidelijke afspraken maken over *wat* er moet gebeuren (10% minder uitvallers) maar de scholen kiezen zelf *hoe* ze dat willen bereiken. Dat betekent natuurlijk niet dat we scholen bij de 'hoe-vraag' niet ondersteunen met instrumenten, informatie en ideeën. Met behulp van de RMC-registratie evalueren we de resultaten van deze convenanten. Dat doen we niet alleen met de vraag of de doelstelling is gehaald maar ook door met scholen en gemeenten te bespreken welke maatregelen het meest effectief bleken. Deze inzichten kunnen we vervolgens weer gebruiken voor een landelijke verspreiding van de meest effectieve maatregelen.

Uitgangspunten

We willen dat deze aanpak voldoet aan vier voorwaarden:

Maatwerk. Het is zinloos om te zoeken naar dé perfecte aanpak voor dé voortijdig schoolverlater. Elke regio is anders, elke gemeente is anders, elke school is anders en elke leerling is anders. Scholen, docenten, gemeenten, werkgevers en zorginstellingen, kunnen pas maatwerk bieden als het rijk ze de ruimte geeft om dat te doen. We willen scholen en gemeenten helpen een aanpak voor uitval te vinden die bij hun eigen lokale situatie past. Wij helpen daarbij door succesvolle maatregelen te verspreiden (bijvoorbeeld op www.voortijdigschoolverlaten.nl) en door bij de bekostiging zoveel mogelijk rekening te houden met de ruimte die scholen en de docenten als professional nodig hebben voor eigen initiatief. Voor ons telt het resultaat, niet de manier waarop scholen dat resultaat behalen.

Verantwoordelijkheid geven en nemen. Iedereen weet dat schooluitval een ernstig probleem is en we zien veel bereidheid om verantwoordelijkheid te nemen om dit probleem op te lossen. Bij gemeenten, docenten, zorginstelling en ook bij de meeste jongeren zelf. De aanval op de uitval zetten we in op zo'n manier dat alle betrokkenen maximaal gestimuleerd worden om zelf verantwoordelijkheid te nemen. En dan bedoelen we: verantwoordelijkheid voor jongeren en niet alleen voor het voldoen aan bekostigingsvoorwaarden. Een VMBO-school is bijvoorbeeld niet klaar als een leerling zijn diploma heeft maar pas als hij zijn weg naar een vervolgopleiding heeft gevonden. Ook jongeren zelf moeten niet gereduceerd worden tot 'object van beleid'. Zij hebben hun eigen verantwoordelijkheden, en moeten, desnoods met enige dwang, gestimuleerd worden om die te nemen.

Resultaatgericht. We willen resultaat zien. Het aantal schooluitvallers moet terug naar maximaal 35.000 jaarlijkse uitvallers in 2010. Maar er zijn ook andere resultaten te behalen. Bij Dario is een HBO-diploma een overwinning, bij Esther is dat een startkwalificatie en bij Rick hebben we een goed resultaat als hij na zijn ZMOK-opleiding aan een leuke baan komt. Over sommige resultaten kunnen we vanuit het Rijk afspraken maken met scholen en gemeenten, maar andere resultaten moeten scholen in overleg met hun omgeving, bijvoorbeeld de gemeente of het bureau jeugdzorg, vaststellen. Scholen moeten zich niet alleen verantwoorden aan het ministerie dat ze bekostigt, maar vooral ook aan hun directe omgeving die bestaat uit ouders, buurthuizen, zorginstellingen, bedrijven, lokale overheden, politie-agenten en sportclubs. Echt resultaat is er pas als zij tevreden zijn.

Het kind staat centraal. Wij benaderen het probleem vanuit het perspectief van de kinderen om wie het gaat, en van de docenten, ouders, en hulpverleners die het echt kunnen oplossen. Wij vertellen hier dus geen verhaal over instituties, sturingsconcepten en bestuurlijke drukte. Als er vanuit het perspectief van 'Lisa' problemen opdoemen die om een

---

⁶ In een (intern) rapport over deze 'Quick Wins en Best Practices' hebben we 16 van deze succesvolle ingrepen geanalyseerd en beschreven.

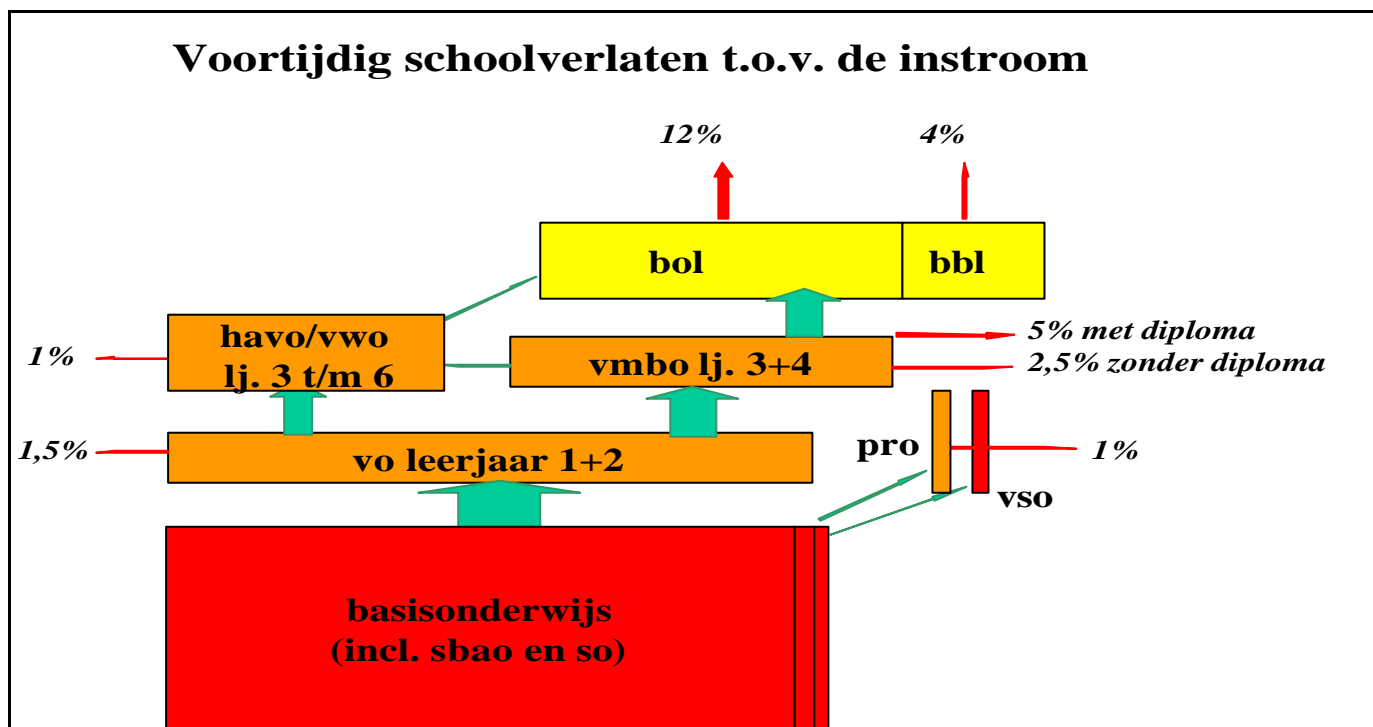
bestuurlijke oplossing vragen, zullen wij die oplossing met betrokken partners proberen te vinden. Zo niet dan laten we ze links liggen. Dan waren het blijkbaar papieren spoken die Den Haag onveilig maken, maar waar Lisa geen last van heeft.

Waar treedt voortijdig schoolverlaten op?

In het onderstaande stroomschema⁷ is de uitstroom zonder startkwalificatie (schooljaar 2004/2005,RMC) gerelateerd aan de gemiddelde jaarlijkse instroom in het onderwijs. Het schema geeft aan welk deel van de leerlingen voortijdig het onderwijs verlaat en waar deze leerlingen uitvallen tijdens hun leerloopbaan. Ieder jaar beginnen er gemiddeld 200.000 leerlingen aan het onderwijs: ieder procent in het schema staat voor circa 2000 leerlingen. Het gaat om de nieuw gemelde voortijdig schoolverlaters in een schooljaar.

Van de 100 leerlingen die in het onderwijs instromen:

- Verlaten 2,5 'leerling' (2,5%) voortijdig het vmbo;
- Verlaten 5 leerlingen (5%) voortijdig het onderwijs na het behalen van een vmbo-diploma;
- Verlaten 16 leerlingen (16%) voortijdig het onderwijs vanuit mbo (m.n. bol, 12%);
- Valt in eerste instantie ongeveer een kwart uit zonder startkwalificatie. Een deel van deze leerlingen keert later weer terug in het onderwijs. Van de 18-24 jarigen heeft uiteindelijk 86,5% minimaal het niveau van de startkwalificatie behaald (EU-indicator EBB 2005, CBS).

⁷ Het schema geeft aan waar in de 'doorlopende leerlijn' VSV plaats vindt. Van een generatie die de leerlijn ingaat (gemiddeld 200.000 leerlingen) verlaten er in 2005 27% het onderwijs zonder startkwalificatie (nieuwe vsv-ers). De percentages in het schema verwijzen naar het startaantal van 200.000 leerlingen. Deze leerlingen keren later mogelijk nog terug in het onderwijs, dit gaat om de uitval op jaarbasis. Het schema maakt met de uitvalpercentages inzichtelijk, dat de uitval vooral plaatsvindt in de eerste twee jaren van het MBO en bij de overgang van VMBO naar MBO.

1 Uitval voorkomen

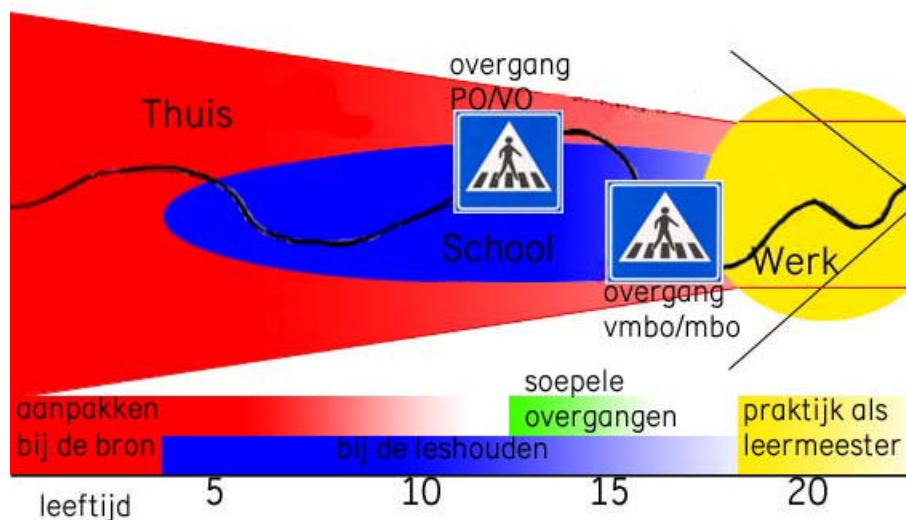
Wanneer moet je ingrijpen als je uitval wilt voorkomen? En wat kun je het beste doen? De antwoorden uit de praktijk zijn helder en bijna voor de hand liggend.

De vraag waar je moet ingrijpen als je uitval wilt voorkomen, stelden we aan de orde in rondetafelgesprekken met docenten, hulpverleners en gemeenten. Ook schoolverlaters hebben hun analyse gegeven.⁸ De antwoorden van de verschillende betrokkenen verschilden niet veel van elkaar. Het zijn wijsheden die iedereen kan bedenken en juist daarom zo veel waarheid bevatten:

- Hoe eerder je ingrijpt, hoe beter, hoe goedkoper en hoe makkelijker. Dus: aanpakken bij de bron.
  - Overgangen in de leerloopbaan zijn riskante momenten. De overgang tussen primair onderwijs (PO) en voortgezet onderwijs (VO) kent weinig uitval, maar kan wel de *trigger* zijn van een reeks gebeurtenissen die tot uitval leidt. In de overgang tussen VMBO en MBO vindt veel uitval plaats. Een oplossingsrichting is daarom: zorg voor soepele overgangen.
  - Johan Cruijff had het gezegd kunnen hebben: 'Als ze er niet zijn, kun je niets voor ze doen.' Uitval begint vaak met spijbelen. Structurele aanwezigheid op school, ook na je zestiende, is een voorwaarde om uitval te kunnen voorkomen, dus: bij de les houden!
  - Bied een concreet, praktisch perspectief en lever maatwerk. Zorg ook dat de overgang naar de arbeidsmarkt soepel verloopt. De praktijk is voor veel jongeren een ideale leeromgeving, dus: de praktijk als leermeester.
- Deze vier thema's werken we in de volgende paragrafen verder uit.

Samenhang in preventie-thema's

In de onderstaande tekening is zien we hoe de vier thema's (op de onderste balk) bij het voorkomen van schooluitval met elkaar samenhangen. Ze hebben allemaal een plek in de doorlopende leerlijn van een kind. Het is goed om er van bewust te zijn dat de leerlijn van een kind niet alleen maar door de school loopt, maar dat ook thuis, op de basketbal-club en op de muziekschool geleerd wordt.

⁸ We hebben het Centre for Government Studies van de Rijksuniversiteit Leiden onderzoek laten doen met hun zogenaamde 'Kafka-brigade'. Dit mobiele onderzoeksteam heeft in Amsterdam het uitval-probleem onderzocht vanuit het perspectief van uitvoerders en schoolverlaters. Er zijn in dat kader interviews gehouden met schoolverlaters, waarbij o.a. hun levenslijnen en alle momenten waarop ze daar met verschillende instanties en hulpverleners te maken kregen, in kaart zijn gebracht.

1.1 Aanpakken bij de bron

Hoe eerder je ingrijpt, hoe beter, hoe goedkoper en hoe makkelijker. Met, onder andere, extra aandacht voor taalachterstanden en versterking van de zorgstructuur rond de school willen we uitval aanpakken aan de bron.

San is een voortijdig schoolverlater. Als je de levenslijn van San ziet uitgetekend⁹ zie je meteen waarom je niet vroeg genoeg kunt ingrijpen. Bij schoolverlaters met ernstige problemen is de aanleiding van hun uitval meestal niet de oorzaak. De aanleiding kan een ruzie met een leraar zijn, terwijl de oorzaak een jarenlange verwaarlozing is. Om problemen die tot schooluitval leiden bij de bron aan te pakken, kunnen we op verschillende fronten leerlingen extra aandacht geven:

Taal

Goed Nederlands spreken, lezen en schrijven aan het einde van de basisschool is noodzakelijk voor de verdere leerloopbaan. Veel allochtone kinderen spreken op het moment dat zij naar groep 1 van de basisschool gaan nauwelijks Nederlands. Uit onderzoek blijkt dat kinderen deze achterstand in het vervolg van het basisonderwijs maar heel langzaam inlopen.¹⁰ Dit heeft grote gevolgen voor de verdere schoolloopbaan en de latere maatschappelijke carrière. Nationaal en internationaal onderzoek heeft aangetoond dat het zeer lonend is om Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) aan jonge kinderen aan te bieden.¹¹ VVE is een extra investering voor kinderen van twee tot zes jaar om taalachterstanden in te lopen. Op dit moment bereiken we ongeveer 50 procent van de doelgroep (allochtone en autochtone achterstandsleerlingen van twee tot zes jaar) met VVE-programma's. We willen daarom onderzoeken of we de deelname versneld kunnen verhogen tot 70 procent van de doelgroep en het aantal uren VVE dat een kind krijgt kunnen uitbreiden. Daarnaast verbeteren we ook de kwaliteit van de programma's. In onze brief van 31 maart 2006 hebben we de verdere toekomst van VVE geschetst.

Verderop in het primair onderwijs blijven we werken aan het terugdringen van taalachterstanden. We richten dit jaar extra schakelklassen in om leerlingen met een onevenredige taalachterstand in een korte periode extra taalondersteuning te geven. Daarnaast willen we ook mogelijkheden verkennen om buiten schooltijd extra te investeren in taal door bijvoorbeeld weekendscholen of 'summerschools'.

Zolang het effect van de VVE-maatregelen die we nu treffen nog niet dekkend is en doordat sommige leerlingen pas instromen in het voortgezet onderwijs, werkt de taalproblematiek ook door in het voortgezet onderwijs. Ondermeer voor het bestrijden van taalachterstanden binnen het voortgezet onderwijs gaan er aanvullende middelen naar scholen met een bepaald percentage leerlingen (allochtoon én autochtoon) uit achterstandsgebieden en naar scholen die onderwijs geven aan nieuwkomers (het zgn. Leerplusarrangement VO en Nieuwkomers VO). Om de signalering en aanpak van achterstanden te verbeteren blijft het ook nodig de deskundigheid van docenten op dit vlak te bevorderen.

Ouders

Voor de meeste ouders is het normaal dat zij betrokken zijn bij de ontwikkeling van hun kinderen op school. Zij hebben dan ook regelmatig contact met de school. Deze vanzelfsprekendheid geldt helaas niet voor alle ouders. Vooral allochtone ouders hebben moeite om contacten te onderhouden met de school en hun kinderen te stimuleren en te helpen bij het onderwijs. Latifah legde uit hoe haar moeder, die niet kon lezen, altijd veronderstelde dat het op school goed met Latifah ging. Latifah was immers niet thuis tussen negen en drie en vertelde haar moeder altijd dat ze een goed rapport had! Meer onkunde dan onwil dus, en aan die onkunde valt iets te doen.

Sommige scholen hebben goede ervaringen opgedaan met het thuis bezoeken van deze ouders. Door hen op die manier aan te spreken op hun verantwoordelijkheid en op een positieve manier te betrekken bij wat er gebeurt op school, neemt de betrokkenheid van ouders toe. We hebben met ouderorganisaties, besturenorganisaties, organisaties van schoolleiders, werknemersorganisaties en het Landelijk Actiecomité Scholieren een intentieverklaring getekend om de ouderbetrokkenheid verder te vergroten. Daarin staat onder andere dat er een tijdelijk platform allochtone ouders komt. Dit platform zal voorstellen ontwikkelen om via de bestaande organisaties de betrokkenheid van allochtone ouders bij het onderwijs van hun kinderen te vergroten.

⁹ Deze levenslijn is opgenomen in het eerder genoemde rapport van de Kafka-brigade Voortijdig Schoolverlaten.

¹⁰ "Omgerekend in leerjaren hebben allochtone achterstandsleerlingen in groep 8 nog een taalachterstand van één à twee jaar op niet-achterstandsleerlingen. (Basisrapportage PRIMA-cohortonderzoek. G. Driessen, A. van Langen en H. Vierke. Nijmegen, ITS, 2006)."

¹¹ H. Blok a.o. The relevance of delivery mode and other program characteristics for the effectiveness of early childhood intervention with disadvantaged children. 2003. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut.

Mentoring en coaching

Uit de gesprekken met de schoolverlaters San, Rabi en Daniël kwam vaak naar voren dat ze, terugkijkend op hun schooltijd, veel behoefte hadden aan persoonlijke begeleiding. Vriendelijk *en* gezaghebbend, toegankelijk *en* streng, betrouwbaar *en* prikkelend, zo zou je de ideale begeleiding kunnen typeren. Zeker als jongeren thuis op weinig steun kunnen rekenen of al met veel verschillende instanties te maken hebben gehad, is een coach voor een paar weken niet genoeg. Alleen veel tijd en persoonlijke aandacht werken dan nog voor hen.

Ook de Onderwijsraad heeft in verschillende adviezen aandacht gevraagd voor mentoring, coaching en begeleiding.¹² In de praktijk vind je veel positieve ervaringen met de inzet van mentoren en coaches om (allochtone) achterstandsleerlingen te begeleiden. Deze initiatieven komen het best tot hun recht op kleinschalig en lokaal niveau. Want het gaat om persoonlijke, menselijke en aandachtige begeleiding, waarbij niet met formulieren gestrooid wordt. Hogescholen kunnen studenten de ruimte geven leerlingen uit het primair of voortgezet onderwijs te begeleiden. Wij willen mentoring en coaching stimuleren door een bestaande instelling met kennis op dit terrein te vragen om:

- bij te dragen aan het verder ontwikkelen van expertise op het gebied van mentoring en coaching;
- meer bekendheid te geven aan het instrument van mentoring en coaching;
- bij te dragen aan het uitwisselen van 'good practices';
- handreikingen te doen aan lokale initiatieven en deze verder stimuleren.

Zorg

Een kind is een kind. Ook al is Lisa op school een leerling, bij de dokter een patiënt, bij de jeugdzorg een cliënt, ze is wel altijd dezelfde Lisa. Vanuit Operatie JONG worden verschillende activiteiten ontwikkeld om meer samenhang te brengen in de zorg voor kinderen in en om de school (ZioS).¹³ Veel scholen en gemeenten hebben al een gezamenlijke aanpak ontwikkeld met 'multidisciplinaire' zorgadviesteams (ZAT's). Daarbij werkt de school samen met lokale instellingen om jongeren snel de hulp te bieden die ze nodig hebben.¹⁴ De ervaringen met deze ZAT's zijn zo positief dat elke school in het primair, voortgezet en beroepsonderwijs een 'ZAT' zou moeten inrichten.¹⁵ Die gezamenlijke, kindgerichte aanpak mag natuurlijk niet in gevaar komen door de overgang van een kind naar het voortgezet onderwijs. Daarom werken we aan doorlopende zorglijnen. Dit past bij de praktijk in een aantal regio's waarbij al op kleine schaal gewerkt wordt aan een sluitende aanpak en doorlopende zorglijnen.

Daarnaast zien we steeds meer waardevolle projecten ontstaan voor leerlingen met ernstige gedragsproblematiek. Vaak zijn dat brede school-achtige projecten waarbij behalve (arbeidsgericht)onderwijs ook stage en vrije tijdsbesteding onderdeel uitmaken van het programma. Omdat het programma loopt van 's morgens acht uur tot 's middags zes uur is de bekostiging van dit soort projecten een probleem. De initiatiefnemers van de projecten verschillen maar de betrokken partijen komen vaak wel overeen: Voortgezet Speciaal Onderwijs al dan niet in samenwerking met ROC's en in enkele gevallen een VO-school, jeugdzorg, gemeente en soms justitie. Daarom willen we samen met onze collega's van VWS en Justitie kijken of het mogelijk is een pilot Maatwerk voor Criminele Jongeren in te richten, waarin dit soort trajecten gefinancierd worden en de samenwerking tussen verschillende instanties wordt versterkt.

---

¹² O.a. in de adviezen Tot hier en nu verder [2004] en Betere overgangen in het onderwijs [2005].

¹³ Om het belang van deze samenhang te illustreren: iets meer dan vijftig procent van de voortijdig schoolverlaters is in aanraking geweest met de jeugdzorg. (Onderwijsinspectie, 2000)

¹⁴ De LCOJ-monitor 2005 laat zien dat het aantal zorgadviesteams flink is toegenomen:

PO van 20% in 2003 naar 63% in 2005,

VO van 89% in 2004 naar 91% in 2005 en

BVE van 43% in 2004 naar 65% in 2005.

¹⁵ Via de brief van het kabinet aan de kamer 'Versnelde aanpak knelpunten jeugdbeleid' van november 2005 heeft het kabinet besloten om in 2006 en in 2007 twee keer € 2 mln. uit te trekken voor een professionaliseringsimpuls voor de zorgadviesteams om op korte termijn concrete resultaten te boeken. Deze kwaliteitsimpuls zal in 2008 landelijk worden gemaakt wanneer de resultaten uit de experimenten zichtbaar zijn geworden en bekend is voor welke aanpak precies kan worden gekozen.

Maatregelen	Acties
<i>Taal</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Onderzocht wordt of de toename van bereik VVE onder de doelgroep van 50 procent naar 70 procent verhoogd kan worden in 2008 (in plaats van 2010). - Het verbeteren van de kwaliteit van de VVE door het aantal dagdelen per kind te verhogen en de betrokkenheid van ouders te vergroten. - De motie Verhagen maakt het mogelijk dat per augustus 2006 gemeenten het aantal schakelklassen kunnen verhogen. Gemeenten kunnen ook een bijdrage leveren aan weekend- en summerschools (taalcomponent) als variant op de schakelklassen. - Leerplusarrangement voor aanpak in het VO van taalachterstanden.
<i>Ouders</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Intentieverklaring met betrokken organisaties om ouderbetrokkenheid te vergroten bij het onderwijs - Tijdelijk platform allochtone ouders.
<i>Mentoring en coaching</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Inrichten van kennisfunctie voor mentoring en coaching in het PO, VO en BVE. - Handreiking mentoring en coaching verspreiden onder scholen
<i>Zorg</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Het versneld uitbreiden van het aantal zorg-advies teams voor leerlingen met een cumulatie van gedragsproblemen en / of zorgbehoeften . - Projecten voor leerlingen met ernstige gedragsproblematiek door lokale partners. OCW, VWS en Justitie bekijken de mogelijkheid tot een pilot Maatwerk voor Criminele Jongeren.

1.2 Soepele overgangen

Overgangen in de leerloopbaan zijn riskante momenten. De overgang tussen primair onderwijs en voortgezet onderwijs kent weinig uitval, maar kan wel de *trigger* zijn van een reeks gebeurtenissen die tot uitval leidt. In de overgang tussen vmbo en mbo vindt veel uitval plaats. Door, onder andere, gegevens over leerlingen beter over te dragen en leerlingen na het halen van hun VMBO-diploma in beeld te houden verkleinen we de kans dat kinderen uitvallen door onderbrekingen in hun leerloopbaan.

De ene school kan Lisa in mei een diploma geven en de andere kan haar in september verwelkomen. Vanuit het perspectief van een overheid is er niets tussen mei en september. Maar vanuit het perspectief van Lisa bestaan ook juni, juli en augustus. In die maanden kan er van alles met haar gebeuren. Ze kan veranderen, tot andere inzichten komen, een ongeluk krijgen of verliefd worden. Hoe voorkomen we in die periode schooluitval, oftewel: hoe zorgen we voor soepele overgangen? Een doorlopende leerlijn betekent niet dat de school zich met Lisa's verliefdheden moet gaan bezighouden, maar wel dat ze niet uit het oog verloren wordt. Het betekent ook dat we begrijpen dat september zo goed mogelijk op mei moet aansluiten, dat de ene school weet wat er op de andere gebeurt en dat informatie over kinderen goed wordt overgedragen. Als we uitval zo veel mogelijk willen voorkomen, dan moeten we, behalve aan de eerder genoemde doorlopende zorglijn, ook blijven werken aan een doorlopende leerlijn.

De overgang van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs leidt weliswaar nog niet tot noemenswaardige uitval, maar een verkeerd advies of het niet overdragen van belangrijke informatie over een leerling is vaak wel het begin van een reeks gebeurtenissen die tot uitval leiden. De overgang van het VMBO naar het MBO kent de grootste uitval. Opvallend is dat de uitval uit het VMBO niet alleen te maken heeft met het feit dat VMBO-ers zonder diploma de school verlaten, maar ook met het grote aantal gediplomeerden dat de overstap naar het MBO niet maakt.

Contact houden

Tussen uitstroom (met diploma) uit het VMBO en instroom in het MBO zit een periode van vier maanden. In deze tijd is wettelijk gezien geen enkele school verantwoordelijk voor de leerling. Dit vergroot de kans dat een leerling nooit aankomt op het MBO aanzienlijk. We willen daarom met het VMBO een zorgplicht voor deze jongeren afspreken tot ze zijn ingeschreven op een ROC. Aan de andere kant hoort daar een verantwoordelijkheid voor het ROC bij om VMBO-leerlingen actief 'op te halen'.

Op korte termijn zijn er ook oplossingen, zo blijkt uit de praktijk. In Sneek en Groningen zijn ervaringen opgedaan met het Preventieproject Overgang VMBO/MBO. Daarbij werden jongeren die zich nog niet aangemeld hadden voor een MBO-opleiding, in de zomer begeleid om alsnog een keuze te maken.¹⁶ Deze aanpak is ook in andere regio's toegepast, met hulp van de Taskforce Jeugdwerkloosheid. Ook in die regio's daalde het percentage leerlingen dat geen opleiding koos, van ongeveer 19 tot 25 procent naar 5 procent. Daarom is nu aan alle RMC-regio's een handreiking 'preventieproject overgang VMBO-MBO' aangeboden met de mogelijkheid tot een financiële bijdrage als het preventieproject wordt ingevoerd.

Leerlinggegevens overgedragen

Een kind wordt niet geboren in de brugklas. Het heeft dan al een belangrijk deel van zijn leven achter de rug waarin soms dingen gebeurd zijn die een school zeker moet weten, om te voorkomen dat er in de verdere schoolloopbaan iets misgaat. Ook moeten scholen weten op welk niveau een kind denkt, leest en schrijft. Een goede overdracht van deze gegevens is een voorwaarde voor een goede start in het voortgezet onderwijs. Die goede start is weer een voorwaarde om uitval te voorkomen. In het kader van Zorg in en om de School (ZioS), een deelproject van Operatie JONG, besteden we in 2006 bijzondere aandacht aan de overgangen tussen de sectoren PO en VO en VMBO en MBO. We willen met dit project de voorwaarden verbeteren voor een 'warme overdracht' van onderwijs- en zorggegevens van leerlingen. In het project wordt een gedragslijn ontwikkeld voor de manier waarop tussen scholen doorgaande onderwijs- en zorglijnen vormgeven.

In het Intensiveringsprogramma Kwaliteit Zorgadviesteams wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan de overdracht van zorggegevens bij overgangen in de leerloopbaan van zorgleerlingen. Het privacyvraagstuk rond de overdracht van zorggegevens stellen we hier ook aan de orde. Ons uitgangspunt is dat privacywetgeving kinderen zou moeten beschermen en bescherming van kinderen niet moet belemmeren.

---

¹⁶ Ongeveer 10.000 leerlingen verlaten jaarlijks het VMBO na het behalen van een diploma zonder door te stromen naar het MBO.

Onderwijsvormen goed op elkaar laten aansluiten

Scholen in het basisonderwijs geven leerlingen een advies voor vervolgonderwijs. Uit onderzoek blijkt dat een objectieve toets zoals de Cito-toets een zeer goede aanvulling is op dit advies.¹⁷ Ook het afnemen van tests, zoals de door het CITO ontwikkelde interessetest voor groep 8, helpt bij een goede advisering. Loopbaan- en beroepenoriëntatie moeten gedurende de gehele leerloopbaan door het VMBO en MBO plaatsvinden. Een advies moet niet alleen aansluiten op de leerling, maar ook op de vraag op de arbeidsmarkt. Als Lisa kapster wil worden, dan moet de school haar erop wijzen dat er bepaald geen gebrek is aan kapsters en dat haar keuze kan betekenen dat ze straks zonder werk zit.

Met een goed advies zijn we er natuurlijk nog niet. Ook inhoudelijk moeten de verschillende onderwijsprogramma's zo goed mogelijk op elkaar aansluiten. Daarom geven we door een wetwijziging scholen de mogelijkheid om succesvolle, experimentele programma's te formaliseren. Scholen krijgen zo meer ruimte om het eigen onderwijsaanbod te bepalen. Vooral voor zorgleerlingen is een soepele aansluiting tussen VO en MBO erg belangrijk. Daarom voeren we een assessment voor zorgleerlingen in bij de start van een MBO-opleiding. Zo kan het onderwijs worden afgestemd op de specifieke vaardigheden van elke zorgleerling.

Maatregelen	Acties
<i>Contact houden</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Taskforce Jeugdwerkloosheid en OCW verspreiden een handreiking over het succesvol preventieproject bij de overgang van VMBO naar MBO en het geven van een financiële bijdrage aan de RMC-regio's voor de opstart of verbetering van dit project. - (Na)zorgplicht instellen voor VMBO-scholen voor de overdracht naar het MBO.
<i>Leerlinggegevens overdragen</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Zorggegevens doorgeven van basisschool naar voortgezet onderwijs en daarna weer aan het ROC. - Onderwijskundige leerlinggegevens (naast leerlingvolgsysteem).
<i>Onderwijsvormen goed op elkaar laten aansluiten</i>	<p>Aansluiting PO / VO verbeteren:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leerlingvolgssystemen in het PO en het VO op elkaar aan laten sluiten. Voor de langere termijn ontwikkelen van doorlopende leerlijnen en afstemmen van wetgeving. - Verbetering advies aan het eind van de basisschool. Dit kan door toetsen te ontwikkelen (zoals theorie- en praktijktoetsen) voor de jaargroepen 6, 7 en 8 als onderdeel van het leerlingvolgsysteem. <p>Aansluiting VO / BVE verbeteren:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Huidige succesvolle, experimentele programma's formaliseren. - Meer ruimte voor scholen om het eigen onderwijsaanbod te bepalen (Adviesgroep vmbo). - Gebruik assessment bij binnenkomst van zorgleerlingen in mbo. Het assessment kan de verwachtingen en (on)mogelijkheden van een leerling in beeld brengen.

¹⁷ Uit onderzoek van ITS en SCO/Kohnstamm Instituut blijkt dat 85 procent van de de leerlingen in het derde leerjaar op het juiste schooltype zit.

1.3 Bij de les houden

Als ze er niet zijn, kun je niets voor ze doen. Uitval begint vaak met spijbelen. Structurele aanwezigheid op school, ook na je zestiende, is een voorwaarde om uitval te kunnen voorkomen. We gaan daarom onder andere investeren in een uitbreiding van de leerplicht en het tegengaan van spijbelen.

Rabi was, tot hij een enkelblessure kreeg, een voetbaltalent. Voetbal was belangrijker voor hem dan school. Rabi ging steeds meer spijbelen, waardoor de school steeds minder invloed op hem had. Zodoende kon de school geen goede afspraken maken met Rabi over hoe hij topsport kon combineren met school. Hoe houden we kinderen binnen, ook als hun hoofd niet naar wiskunde staat? Aanwezigheid op school is een absolute voorwaarde om kinderen te kunnen helpen en te kunnen begeleiden, ook als ze helemaal geen zin in school hebben. Want leren is niet alleen een recht; het is ook een plicht. En die verplichting moet gehandhaafd worden. Scholen, docenten, ouders, leerplichtambtenaren en RMC's werken daar samen aan, maar er kan nog steeds veel verbeterd worden. De vraag naar een leerplicht tot 23 jaar (zie hoofdstuk 2) om te zorgen dat jongeren maatschappelijk actief zijn door te leren en/of te werken, past wat ons betreft in dit beleid. Daarnaast richten we ons op:

Brede school

Als je graag op school bent is de kans dat je uitvalt kleiner. School moet een plek zijn waar veel te doen is en waar je graag komt. Zo kan het aantrekkelijker maken van de leeromgeving door een bredere en intensievere toepassing van ICT helpen om leerlingen op school te houden. Ook het idee van de brede school draagt bij aan de aantrekkelijkheid van de leeromgeving. Een brede school, bijvoorbeeld één waar topsport gemakkelijk met lessen te combineren is, had Rabi kunnen binnenhouden. De verdiensten van de brede school worden daarom steeds meer op waarde geschat. Samenwerking van scholen met sport, cultuur, kinderopvang en andere voorzieningen die van belang zijn voor de ontwikkeling van jongeren heeft effect. Want als de school een bredere plaats inneemt in het leven van kinderen, kan de school meer voor de kinderen betekenen. We geven die brede school-ontwikkelingen dan ook een verdere impuls. Op dit moment zijn er ca. 600 brede scholen op het niveau van het basisonderwijs. Gemeenten willen dit aantal verdubbelen tot 1200 in 2010.

Spijbelen

Spijbelen begint meestal onschuldig. Lisa blijft eens een uurtje weg of gaat een paar keer niet naar gymnastiek. Wanneer de school en de ouders hier goed op reageren, zal het hier meestal bij blijven. Maar spijbelen kan ook van kwaad tot erger gaan.¹⁸ Als een leerling vaak spijbelt, is er meestal iets aan de hand. De sfeer op school is slecht, de leerling wordt gepest of kan de stof niet aan, heeft problemen met zijn ouders of ziet het nut van een schooldiploma niet in. Schoolverzuim is dan een signaal van achterliggende problemen en daar moeten ouders, school en leerplichtambtenaar mee aan de slag om uitval te voorkomen.

In het kader van 'handhaven op niveau' hebben we gemeenten instrumenten gegeven om de leerplicht beter te handhaven. De vereniging voor leerplichtambtenaren heeft zich verenigd in een nieuwe beroepsvereniging, INGRADO, om het vak van leerplichtambtenaar verder te professionaliseren. Om het handhaven van leerplicht blijvend onder de aandacht van scholen te brengen, hebben we een jaarlijkse dag van de leerplicht ingesteld. De onderwijsinspectie zal ook bijdragen aan het terugdringen van spijbelen door intensiever toezicht te houden op hoe scholen met spijbelen en de leerplichtwet omgaan.

Leerplicht verlengen

De huidige *partiële leerplicht*, waarbij een jongere 1 à 2 dagen per week naar school moet, blijkt in de praktijk moeilijk te handhaven, omdat de jongere zelf niet precies weet wat zijn plichten zijn, de school niet goed meldt of omdat de leerplichtambtenaar er te weinig aandacht aan schenkt. De schooluitval tussen het zestiende en achttiende levensjaar is dan ook hoog. Daarom verlengen we de volledige leerplicht tot de achttiende verjaardag van een jongere, of eerder, wanneer deze een startkwalificatie heeft behaald. De huidige *partiële leerplicht* voor zeventienjarigen komt hiermee te vervallen.¹⁹ We bieden het wetsvoorstel voor het zomerreces voor advies aan de Raad van State aan.

¹⁸ Spijbelgedrag kan een voorbode zijn van voortijdig schoolverlaten, zeker wanneer leerlingen zwaar spijbelen ofwel met regelmaat dagen van school wegblijven (Onderwijsraad, 2005; Inspectie, 2000)

¹⁹ Uit een onderzoek van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt naar de aanpassing van de partiele leerplicht blijkt dat het verlengen van de volledige leerplicht naar de 18e verjaardag een aanzienlijke daling van het aantal voortijdig schoolverlaters oplevert. Doordat de overgang van het VMBO naar het MBO onder de volledige leerplicht valt stijgt het aantal jongeren uit één jaargang dat een startkwalificatie behaalt van 140.950 in de huidige situatie naar 160.850. Voorwaarden hierbij zijn wel dat de Leerplichtwet actief en consequent wordt gehandhaafd en dat er voor de groep potentiële uitvallers een passend aanbod beschikbaar is. Bron: Eimers, T. e.a. (2005), Opties voor de aanpassing van de partiele leerplicht. Nijmegen: KBA.

Melding en registratie

Om jongeren te kunnen helpen de juiste keuzes te maken voor hun toekomst, moet je wel weten waar ze zijn. Wij, maar ook scholen en gemeenten, moeten weten waar en wanneer veel uitval plaatsvindt, zodat we daar kunnen ingrijpen waar dat het meest effect heeft. De registratie van verzuim en schooluitval is de afgelopen jaren verbeterd, maar kan in een aantal regio's nog beter. Daarom gaan we onderzoek doen om de effectiviteit en efficiency van de uitvoering van de Leerplichtwet en RMC-regelgeving door gemeenten te verbeteren. Dit onderzoek gaat ook in op de vraag in hoeverre beide functies elkaar kunnen versterken. Want samenwerking is natuurlijk de sleutel tot een betere informatievoorziening. Op den duur zouden alle instanties die met een kind te maken hebben, van hetzelfde dossier, dezelfde intake en hetzelfde nummer gebruik moeten maken. In het kader van Operatie JONG spannen we ons in om dit voor elkaar te krijgen, maar ondertussen zetten we met het onderwijs ook al stappen in die richting.

Daarom loopt sinds februari 2006 de pilot *Informatie Beheer Groep (IBG)-route*, voor een effectieve informatie-uitwisseling, met behulp van het onderwijsnummer, tussen scholen, IBG en RMC. Deze belangrijke stap vooruit in de registratie van schooluitval kan – bij bewezen succes – per studiejaar 2006-2007 landelijk ingevoerd kan worden. In het verlengde van deze pilot wordt een verregaande verbetering van de registratie met behulp van het onderwijsnummer onderzocht. Het perspectief is een effectieve en efficiënte informatieuitwisseling tussen school, gemeente, RMC, leerplichtambtenaren en andere mensen en instanties die zich met jongeren bezig houden, die loopbaan en (culturele) achtergronden van de jongere inzichtelijk maken.

Maatregelen	Acties
<i>Brede School</i>	- OCW maakt met toegezegde FES-middelen aanpassingen van schoolgebouwen voor de brede schoolontwikkeling in het primair onderwijs mogelijk vanaf augustus 2006.
<i>Spijbelen</i>	- Scholen voeren een adequaat spijbelbeleid. De Inspectie ziet hierop toe.
<i>Leerplicht verlengen</i>	- Leerplichtwet aanpassen: Volledige leerplicht tot achttiende verjaardag.
<i>Melding en registratie</i>	- Onderzoek OCW, gericht op uitvoering Leerplichtwet en RMC-regelgeving door gemeenten in PO, VO en BVE. - Sluitend maken van registratie (m.b.v. onderwijsnummer) door middel van nieuwe route voor meldingen van schooluitval (pilot IB-groep). - Verbreden good practice samenwerken leerplicht en RMC op gemeentelijk niveau. - Handhaving en toezicht op de RMC-registratie via de inspectie versterken.

1.4 De praktijk als leermeester

We bieden een concreet, praktisch perspectief en leveren praktijkgericht maatwerk voor jongeren. Ook zorgen we dat de overgang naar de arbeidsmarkt soepel verloopt. Want de praktijk is voor veel jongeren een ideale leeromgeving. Daarom zorgen we voor meer stageplaatsen en voor slimme combinaties tussen werken en leren.

Enkele jaren geleden werd de verkiezing van het 'broodje van het jaar' gewonnen door een voortijdig schoolverlater die bij een bakker was gaan werken. Toen iemand de jongen vroeg waarom hij gestopt was met school, wapperde hij met het certificaat dat hij bij zijn prijs had gekregen: 'Ik heb mijn diploma'. Natuurlijk is een diploma veel meer dan een bewijs dat je lekkere broodjes kunt maken, maar het is ook niet zo dat je alles wat belangrijk is voor je toekomst op school leert. Van de praktijk leer je, zelfs als die praktijk niet bewust op leren gericht is. Een krantenwijk, een vakantiebaantje, een stageplaats, werk bij een baas of meewerken aan de bouw van de Batavia, al deze activiteiten zijn voor veel jongeren leerzaam en motiverend. Bovendien bieden ze structuur en dragen ze bij aan sociale vaardigheden van jongeren. Dat effect wordt groter naarmate de praktijk bewust en systematisch wordt ingezet als leeromgeving; we hebben het dan over praktijkvorming.

Werk is ook in de opleidingspraktijk belangrijk om uitval te voorkomen. We kennen de leerwerktrajecten en de zogenaamde 'dualisering' in het VMBO. Opvallend genoeg is de uitval in de beroepsbegeleidende leerweg (BBL) doorgaans stukken lager dan in de beroepsopleidende leerweg (BOL). Bovendien is de arbeidsmarktpositie van BBL-gediplomeerden sterker dan van jongeren die op hetzelfde niveau de BOL hebben afgerond.²⁰ Werkgevers vragen lang niet altijd alleen naar een diploma van school, maar vooral ook naar wat je hebt ge~~de~~ *daan*.

Het aanbod aan praktijkplaatsen

Het aanbod aan praktijkplaatsen en leerbanen is vaak lastig te voorspellen. Het is afhankelijk van de conjunctuur en ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Is er een krappe arbeidsmarkt, zoals een aantal jaren geleden, dan willen werkgevers jongeren graag praktijkplaatsen aanbieden. Zo graag zelfs dat jongeren in de verleiding komen hun opleiding niet af te maken. We spreken dan van 'groenpluk'. Is het andersom, dan is 'anticyclisch' beleid nodig van overheid en sociale partners om een voldoende aanbod aan leer- en praktijkplaatsen overeind te houden.

Gelukkig gebeurt dat, en niet zonder succes. De Taskforce Jeugdwerkloosheid boekt resultaat²¹ en in de tripartiete werktop tussen overheid, werkgevers en werknemers zijn concrete afspraken gemaakt om jongeren goed opgeleid te houden. Ook hebben het Platform Beroepsonderwijs en de sociale partners afspraken gemaakt om het beroepsonderwijs meer 'arbeidsnabij' te maken²². Daarnaast hebben MKB Nederland en de BVE- Raad een akkoord gesloten over tienduizend leerplaatsen. Zulke initiatieven en afspraken dragen allemaal bij aan de mogelijkheden om in de praktijk te leren. Juist potentiële uitvallers hebben hier veel baat bij.

Jongeren uit het praktijkonderwijs en het VSO

Rick heeft een zeer beperkte intelligentie en volgt daarom speciaal onderwijs. Hij is voor de statistieken van schooluitval niet zo'n interessante jongen, want de kans dat hij als hij een startkwalificatie haalt is klein. Maar juist hij verdient wel een goede begeleiding naar werk. Jongeren uit het praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs zijn er in het bijzonder bij gebaat als de praktijk en de arbeidsmarkt goed op elkaar aansluiten. Een startkwalificatie is voor deze jongeren meestal niet haalbaar en juist deze jongeren leren makkelijker in de praktijk dan uit een boek. Tegelijkertijd ervaren ze belemmeringen bij het vinden en behouden van een goede arbeidsplaats. Daarom willen we deze jongeren extra ondersteunen bij het betreden van de arbeidsmarkt. Met de regeling *Doorontwikkeling praktijkonderwijs* van 2005 zorgen we voor een goede samenwerking tussen praktijkscholen, UWV's, CWI, gemeenten en andere partners, om een goede overdracht van deze leerlingen naar de arbeidsmarkt mogelijk te maken. Het Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs heeft daarnaast een informatiesysteem opgezet om de overgang naar en de positie op de arbeidsmarkt van deze jongeren goed in beeld te brengen. Om de nazorg op de arbeidsmarkt voor

---

²⁰ Uit schoolverlatersonderzoek van ROA blijkt dat gediplomeerde schoolverlaters van de AVO en de lagere niveaus het vaakst werkloos zijn. Van alle gediplomeerde schoolverlaters hebben diegenen die werk en leren combineren (de bbl'ers dus) relatief de grootste kans op werk en zekerheid.

²¹ Het kabinet heeft de ambitie om tijdens deze kabinetsperiode veertigduizend jongeren te plaatsen op extra jeugdbanen. De Taskforce heeft samen met het CWI en het mkb 10.000 Leerbanenplan tot en met 2005 ruim 25.000 (25.575) extra jeugdbanen gerealiseerd. De doelstelling voor 2005 lag op 22.500 extra jeugdbanen.

²² De commissie Leijnse heeft voorstellen gedaan om beroepsonderwijs meer 'arbeidsnabij' te maken. De kabinetsreactie op het rapport van de commissie (Beroepswijs beroepsonderwijs) geeft aan hoe wij dat willen realiseren.

leerlingen uit het praktijkonderwijs te verbeteren willen we samen met gemeenten en arbeidsmarktinstanties een pilot-project organiseren.

De praktijk op het VMBO

Als Antoinette aangeeft dat ze niet naar school wil betekent dat niet altijd dat ze niet wil leren. VMBO-scholen krijgen steeds meer aandacht voor de onderwijskundige en organisatorische verdiensten van combinaties van binnen- en buitenschools leren. Er zijn leerwerktrajecten en mogelijkheden om assistentopleidingen aan te bieden in het VMBO. We verspreiden goede voorbeelden van combinaties tussen leren en de praktijk in het VMBO over scholen. Zo kunnen scholen naar hartenlust aan de slag om samen met bedrijven vernieuwende leer/werk-arrangementen te ontwikkelen. In lijn met deze beweging treffen we nog een specifieke maatregel: we schrappen het maximum van zestig uur stage in het derde leerjaar van het VMBO. De school krijgt daarmee meer vrijheid om de omvang van de stage te bepalen naar de maat van de desbetreffende leerling.

Van de VMBO'ers met een diploma stromen er jaarlijks ongeveer tienduizend niet door naar het MBO. In het hoofdstuk over het verbeteren van de overgangen in de leerloopbaan hebben wij verteld hoe we dit willen aanpakken. Ook het bedrijfsleven kan op bescheiden schaal helpen dit probleem op te lossen, door te bevorderen dat de stage in het MBO bij dezelfde werkgever plaatsvindt als de stage (of het leer-/werktraject) in het VMBO. Zo ontstaat naast een doorgaande leerlijn en een doorgaande zorglijn ook een *doorgaande werklijn*.

De praktijk op het MBO

De praktijk is niet alleen een leermeester maar ook een leer Methode. Als het onderwijs boeiend en concreet is, haken minder jongeren voortijdig af. Bij het 'herontwerp' van het MBO neemt dit idee een belangrijke plaats in. Niet alleen kennis over de praktijk is belangrijk maar vooral het kunnen toepassen van die kennis in verschillende situaties en onder verschillende omstandigheden. Intensieve samenwerking met het bedrijfsleven maakt het mogelijk om veel met concrete opdrachten te werken, waarin een leerling op een boeiende manier de 'theoretische' kennis kan toepassen in de praktijk.

Specifiek voor uitvallers ontwikkelen we in het kader van het 'herontwerp mbo' de nieuwe arbeidsmarktqualificerende assistentopleiding (AKA). Inmiddels nemen meer dan 6.000 mensen deel aan deze opleiding op niveau 1. De opleiding biedt een bredere oriëntatie op de arbeidsmarkt en is vooral bedoeld als opstap naar verder leren of naar werk.

Naast een aantrekkelijke inrichting van het onderwijs is ook de afstemming van stageplaatsen en banen tussen MBO-opleidingen en werkgevers heel belangrijk om uitval te voorkomen. Uitval in het MBO wordt nog te vaak veroorzaakt door onvoldoende afstemming tussen vraag en aanbod van stageplaatsen en banen. Die afstemming komt in essentie neer op het aanbod aan beroepsopleidingen beter afstemmen op de vraag naar personeel (en ondernemers) op de arbeidsmarkt. Daarom willen we de 'mismatch' tussen vraag en aanbod samen met sociale partners, werkgevers, onderwijsinstellingen en gemeenten oplossen.

Bij verschillende gelegenheden (onder andere de Tripartiete Werktop) hebben we hierover afspraken gemaakt, waarbij het kabinet ook 35 miljoen euro heeft toegezegd om deze afspraken te ondersteunen. Zo zullen sociale partners de CAO-partijen wijzen op het belang van voldoende stageplaatsen, en zogenaamde *macrodoelmatigheidsanalyses* uitvoeren om de kwalitatieve mismatch tussen vraag en aanbod aan te pakken. Werkgevers zullen zich inspannen om afspraken over de beschikbaarheid van stageplaatsen waar te maken en discriminatie bij het gunnen van een plek uit te bannen. Het kabinet en de sociale partners bewaken samen de naleving van deze afspraken. Een goed voorbeeld zijn de afspraken die recent tussen kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven, ROC's, gemeenten en OCW gemaakt zijn in Amsterdam en Rotterdam voor de werving van 6300 extra stageplaatsen (niveau 1 en 2 mbo). Deze afspraken worden ook in de andere grote steden ingevoerd.

Maatregelen	Acties
<i>Het aanbod aan praktijkplaatsen</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Verspreiden handreiking stageovereenkomsten . - Scholen simuleren arbeidswerkelijkheid van stage- en werkplaatsen binnen de scholen. - Administratieve lasten voor leerbedrijf verminderen: snelle en eenvoudige accreditatie. - Extra stageplaatsen mbo niveau 1 met snellere erkenning leerbedrijven. - Verantwoordelijkheidsverdeling stages verbeteren.
<i>Jongeren uit het praktijkonderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Arbeidstoeleiding voor jongeren uit praktijkonderwijs en VSO intensiveren via regeling Doorontwikkeling praktijkonderwijs - Pilot met nazorg arbeidsmarkt van scholen praktijkonderwijs.
<i>De praktijk op het vmbo</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Verspreiden goede voorbeelden van verbinden van leren met de praktijk in het VMBO. - Loslaten van maximum van 60 uur stage in derde leerjaar van het VMBO. - Bevorderen van het gebruik van de stageplaats in het VMBO voor de BPV-plaats in het MBO (een doorgaande werklijn). De mogelijkheid hiertoe is afhankelijk van de MBO-studie en de stageplek.
<i>De praktijk op het mbo</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Stimuleren scholen en bedrijven regionaal afspraken stageplaatsen - Stimuleren van ROC's om macrodoelmatigheidsanalyses te gebruiken

2 Als uitval toch optreedt

Schooluitval voorkomen gaat voor alles. Maar zelfs als we het uiterste doen om uitval te voorkomen, zullen er jongeren blijven die zonder startkwalificatie stoppen met school. Elke jongere is uniek en een aanpak die deze jongeren als één homogene groep behandelt schiet zijn doel voorbij. In 2010 willen we dat veel meer jongeren tussen de 20 en 24 een startkwalificatie hebben maar de weg naar dat doel is voor elke jongere anders.

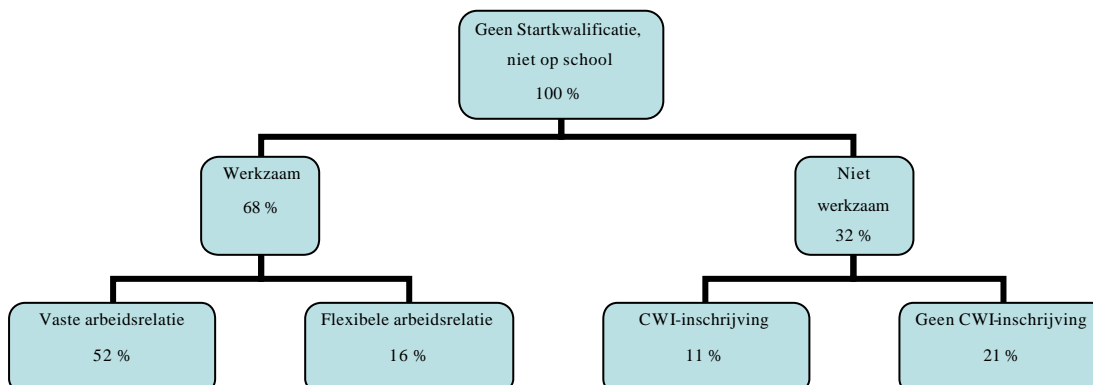
Dennis neemt zijn lot in eigen handen en besluit dat hij met zijn VMBO-diploma beter verder kan leren in de garage van zijn oom dan dat hij zich zonder veel voortgang stukbijt op lesboeken die hem niets zeggen. Wie zijn wij dan om hem met het stempel 'schooluitvaller' in een richting te duwen waar hij niet heen wil? Jongeren die bewust en weloverwogen keuzes maken voor hun eigen toekomst mogen we niet ontmoedigen. Anderzijds kunnen we ons niet zo maar neerleggen bij de beslissing van Jeffrey om zonder school, werk of zorgtaken op straat te wachten tot het geluk komt langs waaien.

Elk kind is uniek en daarom zien we geen toekomst in een dogmatische scheiding tussen werk en onderwijs. Zo'n scheiding is een abstractie die steeds minder recht doet aan een werkelijkheid waarin op school gewerkt kan worden en op het werk geleerd mag worden. Dat betekent dus ook dat we schooluitval op den duur niet meer kunnen definiëren als 'links of rechts' van die scheidslijn.

We kunnen niet van vandaag op morgen het begrip 'schooluitval' naar de geschiedenisboeken verwijzen, maar we nemen wel afscheid van een homogene aanpak van de groep jongeren die op dit moment als voortijdig schoolverlater te boek staat. Willem moet aan de slag op de boerderij omdat zijn vader het aan zijn rug krijgt. Nabil gedroeg zich op school opstandig, maar in de restaurantkeuken waar hij werkt, heerst een straffe hiërarchie en een positieve prestatiedruk, waarbij hij helemaal opbloeit. Hij krijgt nu ook weer zin om verder te leren voor kok. Brian ging van school omdat hij ruzie kreeg met zijn ouders. Na een tijd op straat geleefd te hebben, vond hij werk in een computerwinkel. Het leven was voor Brian een harde leerschool maar hij heeft inmiddels wel zijn eigen IT-bedrijfje. Inge ging fulltime in de kledingwinkel werken waar ze met een bijbaantje begonnen was. Helaas stond ze na een halfjaar op straat met niets dan de mooie kleren die ze van haar salaris had gekocht. Willem is Nabil niet en Inge was Brian niet. En dus is er niet zoiets als dé aanpak voor alle voortijdige schoolverlaters.

Meer dan de helft van de voortijdige schoolverlaters heeft een vaste arbeidsrelatie. We zouden deze jongeren kunnen aanduiden als *opstappers*. Het opleidingsniveau van deze jongeren moet omhoog maar dat willen we niet bereiken door ze tegen wil en dank terug naar school te sturen. Liever kiezen we voor 'meebewegen' met de keuzes die zij in hun leven maken, door ze op de werkvloer volop leerkansen te geven.

De andere voortijdig schoolverlaters (iets minder dan de helft) vormen een zeer diverse groep met diverse achtergronden en (opvoedings)culturen.²³ Lisa woont nog thuis bij haar ouders, Fatiha heeft zelf al een gezin en wijdt zich volledig aan zorgtaken zonder een uitkering aan te vragen. Devlin wacht op werk en Rashid heeft een flexibele arbeidsrelatie. Voor deze jongeren, die we aanduiden als *schooluitvallers*, bieden we maatwerk in het steeds rijker gevarieerde overgangsgedebiet tussen school en werk. Dus afhankelijk van de aard en de situatie van de jongere: school, werk of een bij de situatie van de jongere passende combinatie van die twee.

Situatie van jongeren van schoolverlaters van 15 tot 23 jaar zonder startkwalificatie. Banen van uitzend-, oproep-, afroep-, invalkrachten en banen van werknemers waarbij geen vaste arbeidsduur is overeengekomen zijn flexibele banen. Alle overige banen van werknemers zijn banen met een vaste arbeidsduur. (EBB, CBS)

²³ In het schema op deze pagina wordt deze groep gevormd door de jongeren met een flexibele arbeidsrelatie, en werkloze jongeren met en zonder inschrijving bij het CWI.

2.1 *Meebewegen met opstappers*

Met de opstappers willen we meebewegen. We respecteren hun behoefte om te werken en proberen te doen wat we kunnen om het leren ook in hun werksituatie niet naar de achtergrond te laten verdwijnen. Uiteraard kan dat alleen samen met werkgevers. We doen dat door een derde leerweg in te richten en door in de praktijk verworven competenties via EVC-procedures officieel te erkennen.

Als elke leerling telt en als elke leerling uniek is, dan moet je soms accepteren dat deze leerlingen keuzes maken waarbij je even de wenkbrauwen frons. Want wij kunnen wel vinden dat Dennis zou moeten doorleren op school, maar we kunnen niet voor hem bepalen wat zijn persoonlijke stijl van leren is. Dennis stippelt, zeker na zijn 18^e, zelf een pad uit voor zijn ontwikkeling. Als het werken in de garage van zijn oom voor hem een geschikt pad is, dan moeten we zijn keuze respecteren. Er zijn nu eenmaal jongeren tussen de 18 en 23 jaar zonder startkwalificatie die bewust en weloverwogen kiezen voor werk. Deze jongeren helpen we met een aantal maatregelen die aansluiten op de aanpak die vanuit het project Leren en Werken is gekozen om het leren op de werkvloer te stimuleren. Hoewel dit niet voor iedereen haalbaar is streven we er toch naar om deze jongeren aan een startkwalificatie te helpen.²⁴

Werkende jongeren kunnen bijvoorbeeld met een EVC-procedure erkenning krijgen voor wat de praktijk ze geleerd heeft en daarmee een (start)kwalificatie verwerven. Om deze procedure zo toegankelijk mogelijk te maken werken we aan een regionale infrastructuur voor EVC met Leerwerkloketten, waar burgers en werkgevers terecht kunnen voor advies over scholing en loopbaan. Ook willen we jongeren onder de 23 jaar een aandeel geven in de 20.000 EVC-trajecten die zijn afgesproken in de Tripartiete Werktop tussen werkgevers, sociale partners en overheid.

Daarnaast gaan we aan de slag met de aanbeveling uit het IBO-BVE-rapport om naast de BOL en de BBL, een derde leerweg in te richten, het zogenaamde *werktraject*. Daarmee kunnen opstappers kiezen voor werk zonder dat de band met school daarmee wordt doorsneden. Zo kan een leertraject dat opstappers op de arbeidsmarkt doormaken een plaats krijgen in het systeem van beroepsonderwijs. Scholen en bedrijven kunnen afspraken maken over hoe deze jongeren vanuit school kunnen worden begeleid. De uitwerking van deze derde leerweg i.c. werktraject moet zorgvuldig en in nauw overleg met de praktijk plaatsvinden door experimenten uit te voeren en deze goed te evalueren.

2.2 *Maatwerk voor uitvallers*

De uitvallers vragen om maatwerk. Scholen, zorginstellingen, CWI, sociale dienst, justitie en werkgevers werken samen om dit maatwerk te leveren. Als die samenwerking goed is en de situatie van elke jongere wordt op een persoonlijke manier beoordeeld, dan ligt er een gevarieerd pakket aan mogelijkheden klaar om deze jongeren verder te helpen.

Het is goed om San aan te spreken op zijn eigen verantwoordelijkheid. Maar niet als die eigen verantwoordelijkheid neerkomt op een tocht langs allerlei instanties en formulieren. We kunnen jongeren die niet leren of werken krachtig aanspreken op hun verantwoordelijkheid als we ze ook de hulp kunnen bieden die ze nodig hebben om weer te gaan leren of (desnoods) werken. Die hulpbehoefte is bij elke uitvaller anders. Daarom zullen alle instanties die iets voor deze jongeren kunnen betekenen steeds intensiever samen gaan werken.

Basis van die samenwerking is één toekomstgerichte visie op jongeren. We erkennen het belang van gemeenten om uitgevallen jongeren zo snel mogelijk aan het werk te zetten. Maar als het lage opleidingsniveau van deze jongeren er toe leidt dat ze steeds opnieuw zijn aangewezen op uitkeringen, dan heeft niemand daar iets aan. De *toekomst van de jongere* moet het uitgangspunt zijn bij de samenwerking tussen onderwijs, CWI, RMC's en werkgevers. Wij vinden daarom, samen met onze collega's van SZW, dat jongeren zonder startkwalificatie in de gelegenheid gesteld moeten worden om hun opleiding alsnog af te ronden, hetzij op school, hetzij via een combinatie van leren en werken.

Jongerenloketten

We willen uitvallers dus op weg helpen, naar school of een combinatie van leren en werken, liefst met een startkwalificatie als bekroning. Deze begeleiding, die met name wordt uitgevoerd door het RMC, is de afgelopen jaren flink uitgebreid. Daardoor is het aantal herplaatsingen gestegen van 20.000 in 2002 tot 29.000 in 2005. Maar zolang er

²⁴ Het behalen van een startkwalificatie vergroot de kansen op de arbeidsmarkt. Van de 15-22 jarige niet-schoolgaande jongeren met startkwalificatie werkt één op de zeven niet. Van de voortijdig schoolverlaters in de dezelfde leeftijdscategorie werkt één op de drie niet. (EBB 2001-2004 gemiddeld) Basaal uitgangspunt bij het begeleiden van voortijdig schoolverlaters is dan ook het (alsnog) behalen van een startkwalificatie.

vooral in grote steden, nog grote groepen jongeren zijn die niet leren of werken, blijven we werken aan verbetering van deze begeleiding. Die verbetering vinden we in een verbeterde samenwerking tussen de instanties die bij deze begeleiding betrokken zijn. Het CWI, de gemeente, het RMC, scholen, leerplichtambtenaren en werkgevers(loketten) kunnen hun samenwerking vormgeven in een *Jongerenloket*. Door alle instanties die zich rond jongeren met onderwijs, werk en uitkering bezig houden in één loket te bundelen, worden betere resultaten geboekt en wordt voortijdig schoolverlaten en jeugdwerkloosheid effectiever bestreden. Met één loket dat maatwerk biedt en rekening houdt met wie San is, wat hij kan en wil, kunnen we San meer bieden. En als we hem meer kunnen bieden kunnen we hem ook beter aanspreken op zijn eigen verantwoordelijkheid.

Om te stimuleren dat gemeenten jongerenloketten vormen hebben het ministerie van OCW en de Taskforce Jeugdwerkloosheid begin 2006 de handleiding 'Jongerenloket: De Praktijk!' naar alle gemeenten gestuurd. De Handleiding bevat de ervaringen van 10 jongerenloketten en biedt gemeenten een stappenplan dat zij bij de opzet van een jongerenloket kunnen volgen. Als extra steun in de rug, organiseren we dit voorjaar leerateliers bij de in de handleiding beschreven jongerenloketten. In deze leerateliers kunnen gemeenten en hun ketenpartners van elkaar te leren, zodat zij niet zelf opnieuw 'het wiel' hoeven uit te vinden.

Meldplicht en leer/werk plicht

Als Lisa is gestopt met school en niet wil werken zal het RMC zich inspannen om haar weer aan het leren te krijgen. Op dit moment is het aan Lisa zelf of ze aan dit begeleidingstraject wil meewerken of niet. Met de invoering van de informatie en meldplicht kan Lisa verplicht worden om aan te geven welke keuzes ze maakt als de gemeente daarom vraagt. Lisa moet zelf keuzes maken in haar leven maar dat betekent niet dat we het zomaar moeten accepteren als ze géén keuze maakt. Een 'leer/werkplicht' voor voortijdig schoolverlaters van 18 tot 23 jaar zonder werk of uitkering geeft gemeenten een wettelijk kader om hier iets aan te doen. Dat kan bijvoorbeeld door regelmatig een gesprek met Lisa te voeren. In zo'n gesprek kunnen de gemeente en Lisa bijvoorbeeld een afspraak maken over wat ze doet om aan werk of een opleiding te komen. Zo is niets doen geen optie meer voor Lisa. Daarbij hoort natuurlijk wel een afspraak over wat de gemeente gaat doen om Lisa te helpen. Die hulp kan, afhankelijk van de situatie waar Lisa zich in bevindt, bijvoorbeeld bestaan uit voorzieningen als schuldsanering, reïntegratie, scholing, onderwijs, zorg en kinderopvang. Het terug leiden van jongeren als Lisa naar school of werk is al een gemeentelijke (RMC) taak. Een leer/werkplicht voor jongeren van 18 tot 23 jaar is een (juridisch) instrument dat gemeenten kunnen gebruiken om deze taak effectiever uit te voeren. Het kabinet is, in samenhang met het onderzoek van SZW naar de juridische haalbaarheid van de 'prep camps', aan het verkennen hoe aan deze plicht invulling kan worden gegeven.

Flexibele instroom

In gesprekken met mensen die dagelijks met schooluitval bezig zijn komen we veel goede ideeën en slimme oplossingen tegen. Soms stuiten we in deze gesprekken ook op hele praktische, maar daarom niet minder ernstige problemen. Zo blijkt het in de praktijk vaak lastig om voortijdig schoolverlaters tijdens een schooljaar weer in te laten stromen. Alle (beroeps)opleidingen starten in september en het is een lastige organisatorische opgave om uitvallers gedurende het jaar in te passen. Voor deelnemers aan niveau 1 en 2 van het mbo geldt nu al de verplichting dat ROC's hen ook na de teldatum van 1 oktober moeten inschrijven. De bekostigingssystematiek gaat uit van evenwicht tussen uitstroom en instroom gedurende het schooljaar. Steeds meer ROC's geven hier goed invulling aan. In bijvoorbeeld Amsterdam lukt het de ROC's, door goede afspraken met de gemeente, een flexibele instroom mogelijk te maken. Deze en andere goede voorbeelden van afspraken tussen gemeente en onderwijs over flexibele instroom zullen OCW, SZW en de Taskforce Jeugdwerkloosheid komend jaar onder de aandacht brengen van alle ROC's en gemeenten in Nederland. Door deze voorbeelden op een goede manier toe te passen in hun eigen lokale situatie kunnen scholen en gemeenten zorgen voor een flexibele terugstroom van uitgevallen jongeren naar het onderwijs.

Passend onderwijs voor jongeren die uit detentie komen

Als een jongere naar een justitiële jeugdinrichting (JJI) moet, schrijft zijn school hem uit. In de JJI krijgt hij speciaal onderwijs voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen (ZMOK-onderwijs). Bij het verlaten van de JJI moet de leerling eigenlijk terug naar zijn oorspronkelijke school. Maar deze school had hem uitgeschreven en heeft meestal geen zin om hem opnieuw in te schrijven.

De jongere kan niet blijven op het speciaal onderwijs omdat de leerling hier geen indicatie voor heeft. OCW gaat daarom regelen dat de jongere op het moment dat hij de JJI verlaat, een ZMOK-indicatiestelling van één jaar meekrijgt. De jongere kan dan meteen aan de slag: of op een (andere) reguliere school met een extra budget (rugzakje), of op een ZMOK-school.

Stageplaatsen

Voor BOL en BBL-opleidingen hebben leerlingen een stageplaats nodig. Vooral allochtone jongeren blijken soms moeilijk aan een stage te kunnen komen. Als dat er toe leidt dat ROC's deze jongeren niet willen inschrijven, dan raakt dat een kwetsbare groep uitvallers, die juist de bereidheid heeft getoond om weer te gaan leren. Vanaf schooljaar 2006-2007 wijzigen we de bekostiging van BBL. Door deze wijziging worden ROC's gestimuleerd om de jongeren actief te begeleiden naar een stageplaats, ook jongeren die moeilijk een plaats kunnen vinden. Uiteraard heeft ook een deel van de jongeren die doorstroomt vanuit het VMBO baat bij deze maatregel.

Scholen kunnen zelf veel doen om uitgevallen jongeren die terug naar school willen te begeleiden bij het vinden van een stageplaats. Maar als het gaat om de beschikbaarheid van voldoende stageplaatsen zijn vooral andere partijen aan zet. In het hoofdstuk over de praktijk als leermeester hebben we beschreven hoe overheid, werkgevers en sociale partners gezamenlijk werken aan een grotere beschikbaarheid van stageplaatsen.

Tweede kans beroepsonderwijs

Pauline is lang geleden uitgevallen. Haar weg terug naar het onderwijs gaat niet vanzelf. Voordat ze een stageplaats kan vinden heeft ze een korte vooropleiding nodig. Ze weet niet wat ze wil worden en heeft hulp nodig bij het vinden van een leuk beroep dat bij haar past. Sadik moet daarnaast nog leren om op tijd op te staan en hoe je moet gedragen in een baan. Veel werkgevers zijn huiverig om Sadik en Pauline aan te nemen, omdat ze vinden dat jongeren niet weten wat ze willen, geen motivatie of dagritme hebben of vaak ziek zijn.

Door middel van het O&O Jeugdmodel, een initiatief van de Taskforce Jeugdwerkloosheid, krijgen Sadik en Pauline een tweede kans op beroepsonderwijs. In het O&O Jeugdmodel werken branches, sectoren en gemeenten samen om jongeren voor te bereiden op een combinatie van leren en werken. Tegelijkertijd maken ze het voor werkgevers aantrekkelijk om jongeren zonder startkwalificatie aan te nemen voor een bbl-traject. De jongeren krijgen eerst voortrajecten om ze bijvoorbeeld normen en waarden bij te brengen, of een oriëntatie op werk, scholing of regulier onderwijs te geven. De werkgevers kunnen gebruik maken van loonkostensubsidies of werken met behoud van uitkering, maar stellen zich dan ook garant voor de stageplek. Het ministerie van SZW wil bij wijze van proef in de G31 een no-riskpolis aanbieden in combinatie met dit O&O jeugdmodel. Zo worden de financiële risico's weggenomen als de jongeren gedurende de stageperiode ziek worden. De Taskforce Jeugdwerkloosheid wil het O&O-jeugdmodel uitrollen naar de 31 grote gemeenten. De samenwerking moet leiden tot 10.000 extra bbl-plekken, zodat 10.000 jongeren, zoals Pauline en Sadik, een tweede kans op beroepsonderwijs krijgen.

En weer de praktijk als leermeester

Annet is niet echt een 'zorgenkindje'. Ze redt zich wel. Ze houdt alleen niet van school en daarom heeft ze zich na het halen van haar VMBO-diploma niet ingeschreven voor een MBO-opleiding. Veel schooluitvallers zullen school niet tot hun hobby's rekenen. Soms kunnen we daar niets aan doen, maar soms ook wel. Daarom zijn veel van de preventieve maatregelen die wij onder de noemer 'praktijk als leermeester' hebben genoemd bij uitstek van belang voor jongeren die zijn uitgevallen en weer zijn teruggekeerd in het onderwijs. Juist voor deze groep zijn stageplaatsen, simulatieplaatsen en een praktische, concrete invulling van de lessen erg belangrijk. Voor Annet geldt het motto: Als school niet je hobby is, is de praktijk je leermeester.

Maatregelen	Acties
<p style="text-align: center;"><i>Meebewegen met opstappers</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Bevorderen van EVC-trajecten, ook voor jongeren zonder startkwalificatie. - Oprichten leerwerkloketten voor zowel werkende als werkloze jongeren zonder startkwalificatie. - Introductie van het werktraject als 'derde leerweg'. - OCW en Taskforce rollen jongerenloket uit door middel van handleiding en financiële bijdrage. - Informatie- en meldplicht opnemen in RMG-regelgeving voor niet-leerplichtige voortijdig schoolverlaters tot 23 jaar. - OCW creëert wettelijke basis voor gemeenten om meer dwang te kunnen toepassen om jongeren van 18-23 jaar te laten werken / leren (leer/werkplicht). - Verspreiden good practice flexibel instroommoment in het mbo - Jongeren die uit detentie komen krijgen direct een ZMOK-indicatie waarmee ze op een ZMOK-school terecht kunnen. - Per studiejaar 2006/2007 tellen jongeren die zich hebben ingeschreven voor een BBL-opleiding, maar op 31 december nog geen geschikte stageplaats hebben gevonden, wel mee in de bekostiging van ROC's. - Tweede kans beroepsopleiding mogelijk maken door het uitrollen van het O&O Jeugdmodel naar de 30 grote gemeenten. De samenwerking moet leiden tot 10.000 extra bbl-plekken.
<p style="text-align: center;"><i>Maatwerk voor uitvallers</i></p>	

Slotwoord

Elke leerling telt, elke leerling is uniek. Als we het jaarlijks aantal nieuwe schooluitvallers willen terugbrengen naar 35.000 in 2010, dan telt Lisa. Als we aantal jongeren zonder startkwalificatie willen terugbrengen, dan telt Lisa. We hebben statistieken over uitval en indicatoren zoals de startkwalificatie nodig om de richting van het beleid te bepalen. Maar onderwijsbeleid mag daarmee niet gereduceerd worden tot statistiek. Het onderwijs moet recht kunnen doen aan het feit dat alle kinderen verschillen. Wat bij het ene kind werkt om uitval te voorkomen zal bij het andere kind minder goed werken. Met de maatregelen die wij in deze brief hebben genoemd bieden we voor verschillende kinderen verschillende oplossingen om ze niet te laten uitvallen. Aanpakken aan de bron, zorgen voor soepele overgangen, bij de les houden en de praktijk erkennen als leermeester, daar gaat het om. Met deze combinatie van maatregelen zullen we het aantal nieuwe uitvallers in 2010 hebben teruggebracht tot 35.000 per jaar.

En als Lisa dan toch stopt met school voordat ze een startkwalificatie heeft, dan laten we haar nog steeds niet van een kind veranderen in een 'VSV'er'. Ze blijft een kind, en ze verdient daarom persoonlijke aandacht. Wij hebben beschreven hoe we die persoonlijke aandacht kunnen geven: door betere samenwerking met name in JONG-verband, door het verspreiden van goede ideeën en door maatwerkoplossingen in het rijke overgangengebied tussen school en werk. Daarbij gaan we niet voorbij aan de zelfverantwoordelijkheid van jongeren voor hun toekomst! Zij mogen onze ondersteuning niet als iets vrijblijvends ervaren. Net zomin als onze verplichting om hen op weg te helpen naar een succesvolle toekomst vrijblijvend is.

Literatuurlijst

- Blok e.a., *The relevance of delivery mode and other program characteristics for the effectiveness of early childhood intervention with disadvantaged children*, SCO-Kohnstamm Instituut (Amsterdam) 2003
- Blom e.a., *Verdacht van criminaliteit*, WODC, CBS (Voorburg), 2005
- Centre for Government Studies (Universiteit Leiden) en Stichting Nederland Kennisland, *Kafkabrigade Voortijdig Schoolverlaten*, CGS (Den Haag), 2006
- Dearden e.a., *Education Subsidies and School Drop-out Rates*, 2005
- Driessen, van Langen en Vierke, *Basisrapportage PRIMA-cohortonderzoek*, ITS (Nijmegen), 2006
- Eimers e.a., *Opties voor de aanpassing van de partiele leerplicht*, KBA (Nijmegen), 2005
- Eimers, *Vroeg is nog niet voortijdig, naar een nieuwe beleidstheorie voortijdig schoolverlaten*, KBA (Nijmegen) 2005
- Ministerie van OCW, *Aanpak voortijdig schoolverlaten* (brief aan de Tweede Kamer, november 2005)
- Ministerie van OCW, *Kabinetsreactie IBO BVE* (brief aan de Tweede Kamer, april 2005)
- Ministerie van OCW, *Beleidsreactie IBO VMBO* (brief aan de Tweede kamer, december 2005)
- Ministerie van OCW, *Reactie op onderwijsraadadvies 'Betere overgangen in het onderwijs'* (brief aan de Tweede Kamer, februari 2006)
- Ministerie van OCW, *VMBO: het betere werk – Onderwijs dat hoofd en handen verbindt* (brief aan de Tweede Kamer, april 2005)
- Ministerie van OCW, Werkgroep Quick Wins en Good Practice, *rapport 'Quick Wins en Good Practice'*, (intern rapport 2006)
- Onderwijsraad, *Betere overgangen in het onderwijs*, Onderwijsraad (Den Haag) 2005
- Onderwijsraad, *Tot hier en nu verder*, Onderwijsraad (Den Haag), 2005
- Operatie Jong, *Versnelde aanpak knelpunten jeugdbeleid*, (brief aan de Tweede Kamer van november 2005)
- Raad voor Werk en Inkomen, *Startklaar, voorstellen voor sluitende aanpak jongeren zonder diploma*, RWI (Den Haag) 2005
- Van Tilborg en van Es, *De uitkomsten van de RMC-analyse 2005*, Sardes (Utrecht), 2006
- In 't Veld e.a., *Kosten en Baten van Voortijdig Schoolverlaten* (rapport in opdracht van Taskforce Jeugdwerkloosheid), Den Haag, 2005
- Werkgroep IBO BVE, *Risicoleerlingen en hun leerloopbanen in het MBO*, (interdepartementaal beleidsonderzoek 2005-2006, nr. 1)
- Werkgroep IBO VMBO, *Het VMBO, Beelden, feiten en toekomst*, (interdepartementaal beleidsonderzoek 2004-2005, nr. 1)